

О. С. Колесник

Дніпропетровський національний
університет імені Олеся Гончара

ВНЕСОК В. Л. МОДЗАЛЕВСЬКОГО У СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ГЕНЕАЛОГІЇ

Проаналізовано творчу спадщину В. Л. Модзалевського у галузі української генеалогії, розглянуто його підходи до викладення генеалогічного матеріалу. Досліджено історіографічну традицію вивчення цього питання, зокрема праці О. Б. Коваленка, Н. В. Лобко, С. І. Білоконя. З'ясовано, що праці В. Л. Модзалев-

ського справили суттєвий вплив на становлення і розвиток української генеалогії.

Ключові слова: генеалогія, сімейні архіви, старшинські роди, В. Л. Модзалевський, історіографічна традиція.

Колесник О. С. Вклад В. Л. Модзалевского в становление и развитие украинской генеалогии.

Проанализировано творческое наследие В. Л. Модзалевского в сфере украинской генеалогии, рассмотрены его подходы к изложению генеалогического материала. Исследована историографическая традиция, касающаяся данного вопроса, в частности работы А. Б. Коваленка, Н. В. Лобко, С. И. Белокопя. Установ-

лено, что труды В. Л. Модзалевского имели большое влияние на становление и развитие украинской генеалогии.

Ключевые слова: генеалогия, семейные архивы, старшинские рода, В. Л. Модзалевский, историографическая традиция.

Kolesnik O. S. Contribution V. L. Modzalevsky to the formation and development of Ukrainian genealogy.

Analyzed the creative heritage of V. L. Modzalevsky in the Ukrainian genealogy and discussed his approach to the presentation of the genealogical material. The main focus is on his articles and «Malorossiysky rodoslovyk». Vadim Modzalevsky guided in its work on the works of A. M. Lazarevsky, V. V. Rummel. Historian widely used articles and reviews from newspapers and magazines. Considered historiographical tradition of the study of the subject, including works A. B. Kovalenko, N. V. Lobko, S. I. Bylokin'. The conclusion is that the works of V. L. Modzalevsky had a great influence on the formation

of Ukrainian genealogy. Researcher improved traditional method of compiling genealogical paintings. His works also contain biographical information and social history. It is concluded that genealogy research of V. L. Modzalevsky is differed extraordinary, enormous wealth of source material, technical and skilled teaching methods of processing, gravity, balance and argumentativeness author's conclusions and generalizations.

Keywords: genealogy, family archives, officer's families, V. L. Modzalevsky, historiographical tradition.

Процес оформлення генеалогії як самостійної науки на українських землях найбільш швидкими темпами відбувався протягом XIX – початку XX ст. Це стосується і розробки теорії й методології, і появи перших навчальних посібників, підручників, спеціальних наукових проблемних досліджень. Наприкінці XIX ст. у Російській імперії виникли генеалогічні товариства, які згуртували вчених, а згодом з'явилися і фахові періодичні видання. Так, генеалогічна проблематика розроблялася на сторінках загальноісторичної і суспільно-політичної періодики, а спеціальні статті розміщувалися у виданнях у вигляді тематичних збірників наукових праць.

У рамках вивчення історії становлення української генеалогії як спеціальної історичної дисципліни на особливу увагу заслуговує доробок відомого історика та архівіста Вадима Львовича Модзалевського (1882–1920), який, власне, й сам належав до старовинного козацько-старшинського роду польського походження, представники якого у ще XVII–XVIII ст. відігравали доволі

помітну роль у житті Стародубівщини [6, с. 20]. Народився він 28 березня 1882 р. у м. Тифлісі, де служив тоді його батько, Лев Модзалевський, визначний педагог, послідовник К. Ушинського, відомий, зокрема, як автор вірша «Слети к нам, тихий вечер», який тоді став у Російській імперії досить популярною піснею [1, с. 240]. Із семи років він навчався в Єкатерининському виховному училищі Петербурзького дворянства в Новому Селі. Протягом 1892–1899 рр. В. Л. Модзалевський був учнем Першого кадетського корпусу, після закінчення якого ще три роки навчався в одному з найкращих тодішніх навчальних закладів Російської імперії – Миколаївському військово-інженерному училищі в Санкт-Петербурзі.

Вихований на сімейній історії, підтриманий батьками та старшим братом Борисом, Вадим Львович у 1896 р., будучи ще чотирнадцятилітнім юнаком, з особистого дозволу тоді вже добре відомого дослідника генеалогії Василя Руммеля працював в архіві Департаменту герольдії. Саме на цей час припало також його знайомство з пра-

цею О. М. Лазаревського «Описание Старой Малороссии» (Том I. Полк Стародубский). Тому загалом не дивно, що вже в 1901 р. з'явилися перші самостійні наукові публікації В. Модзалевського – декілька статей в «Русском биографическом словаре». Зокрема там і під його власним прізвищем, і під псевдонімом «Вад. Гарський» було опубліковано близько 50 біографій державних і культурних діячів України [8, с. 36]. Появу такої усталеної цікавості до сімейної історії у молодого Вадима Модзалевського відомий сучасний український історик С. І. Білокінь пояснив так: «Певне, почалося все із заповітних тек, де зберігались фамільні документи, старі акти, почалося з предківських портретів на стінах, із старих фотографій, себто з нього самого як нащадка давнього роду» [1, с. 241–242].

Після переїзду молодого ученого до м. Києва, який припав на 1902 р., Вадим Модзалевський став частим відвідувачем Київського центрального архіву стародавніх актів, а також Університетської бібліотеки. Як у посмертних записах зазначив його друг Г. Лукомський, «...миліш за все його душі було ритися в пилу архівному. І багато, багато нерозгаданих, неясних і таких, що потребують ще тлумачення, документів мав він на меті опублікувати» [3, с. 19].

У 1903 р. В. Л. Модзалевський познайомився з Миколою Василенком і Орестом Левицьким, які ввели його до редакції журналу «Киевская старина», де він активно працював до 1906 р., коли видання було закрито урядом. Протягом 1904–1905 рр. у цьому журналі друком з'являються наукові розвідки Вадима Львовича про родоводи різних видатних осіб. У цей самий час В. Л. Модзалевський написав статтю про наказного гетьмана Павла Полуботка та його батька, згодом опубліковану на сторінках «Русского биографического словаря» [11, с. 427–446].

У листопаді 1906 р. за підозрою в участі у діяльності об'єднаного органу військових організацій РСДРП «Київського військового колективу», виданні нелегального органу військової організації «Голос солдата», розповсюдженні революційної літератури В. Модзалевського було заарештовано і ув'язнено в тюрмі «Косий капонір». Однак за тиждень, через брак доказів та недоведеність провини, його звільнили. Після цього він виїхав до Петербурга, де п'ять років працював офіцером-вихователем Кадетського корпусу. Та все ж головною сферою його діяльності в цей період, згідно з аргументованим твердженням сучасної української дослідниці життя та творчого доробку В. Модзалевського Н. В. Лобко, залишалася генеалогія [8, с. 37].

У 1909 р., мешкаючи в Петербурзі, Вадим Модзалевський став членом Історико-родослів-

ного товариства в Москві та познайомився з флігель-ад'ютантом російського імператора, полковником Кавалергардського полку П. П. Скоропадським, який тоді шукав фахівця для впорядкування належним чином фамільного архіву. Впродовж 1909–1917 рр. Вадим Львович займався розшуками, вивченням і копіюванням матеріалів, які так чи інакше були пов'язані з родиною Скоропадських.

Маючи досить непоганий власний сімейний архів і спілкуючись з представниками інших відомих родів, В. Л. Модзалевський за своє недовге життя спромігся накопичити значну кількість матеріалів, які стосувались часів полкового устрою Гетьманщини та формування нової правлячої верстви, яка прийшла на зміну польсько-руській шляхті. Зокрема тоді він, за даними Н. В. Лобко, зібрав значну колекцію історичних документів XVII–XVIII ст., які походили з фамільних архівів Модзалевських, Константиновичів, Марковичів, Ханенків, Лашкевичів, Ждановичів, Красовських, реєстри майна представників козацької старшини, численні грамоти на дворянство, службові формуляри, листи, мемуари, вирізки статей із газет і журналів, фотопортрети представників українських дворянських родів [8, с. 39, 40].

Орієнтуючись на праці В. Антоновича, О. Лазаревського, В. Руммеля, Вадим Модзалевський сформулював власні методичні принципи й підходи до створення генеалогічних праць: ретельний підбір комплексу документів, перевірка сумнівних фактів, фіксація майнових набутків, вивчення впливу конкретних родинних зв'язків на суспільне життя регіону. Відомий український історик і джерелознавець С. І. Білокінь цілком слушно вказав на те, що у своїх працях В. Л. Модзалевський неодноразово підкреслював значення сильних, енергійних та талановитих постатей для історії родини: іноді одна або дві людини могли створити ім'я для цілої династії, а зміна одного полковника могла вплинути на весь склад полкової та сотенної старшини – чим вище становище людини, тим численнішими та різноманітнішими за своїм складом були ряди родичів, що йшли за нею [1, с. 244]. Такий підхід Вадима Модзалевського можна помітити вже в одній із перших його спеціальних генеалогічних праць «Генеральный судья Иван Чарныш и его род», яка вийшла друком у журналі «Киевская старина» [10].

Значний масив накопичених матеріалів з генеалогії старшинських родів, зібраний ним у багатьох приватних колекціях, справах Архіву Департаменту Герольдії, Київського Центрального архіву, бібліотеці університету св. Володимира, Київської археографічної комісії, Харківського

історичного архіву, Чернігівського та Полтавського дворянських депутатських зібрань, а також матеріали журналів («Киевской старины», «Чтений в Историческом обществе Нестора-летописца», «Трудов Черниговской губернской ученой архивной комиссии», «Трудов Полтавской губернской ученой архивной комиссии», «Исторического вестника», «Записок Черниговского губернского статистического комитета») і окремих газет («Русского инвалида», «Черниговских губернских ведомостей», «Черниговского слова», «Нового времени») згодом стали основою для його славнозвісного багатотомного «Малороссийского родословника». Перші чотири томи цієї праці вийшли друком ще за життя автора (1908, 1910, 1912, 1914), а останній тоді ще залишився в рукописі [13; 14]. Цікаво, що перший том видання В. Модзалевський присвятив Василю Руммелю. У передмові Вадим Львович підкреслив: «Посвящая свой труд памяти известного генеалога Василия Владимировича Руммеля (1855–1902), я хотел выразить этим дань моей благодарности этому дорогому и близкому для меня человеку, под руководством которого я начал свои занятия по генеалогии и который всегда с полным сочувствием содействовал мне в моих изысканиях, представив мне сведения» [13, с. 3, 4].

У перших чотирьох томах дослідник розмістив родоводи 234 сімей (у 1-у томі – 59, 2-у – 61, 3-у та 4-у – 59 і 55 відповідно). У п'ятому томі, який тривалий час залишався у рукописі, але був виданий частинами у 1996–2004 рр., містяться родовідні розписи ще 33-х родин [14]. Як відзначала Н. В. Лобко в одній зі своїх публікацій, деякі родовідні розписи В. Л. Модзалевського містять набагато більше інформації, ніж праці О. М. Лазаревського, присвячені цим же родинам, і пояснюється це, зокрема, ширшим колом опрацьованих ним історичних джерел [8, с. 42]. Згідно з констатацією С. І. Білоконя, праця В. Л. Модзалевського «Малороссийский родословник» «склала по суті, потужний систематизований архів української старшини й дворянства, оскільки поза мережею родинних зв'язків дає рясну інформацію про їх освіту, перебіг кар'єри, майновий стан. Коли врахувати, що від фамільних архівів українського дворянства збереглися лише поодинокі комплекси (Дорошенки, Галагани), то значення «Родословника» важко переоцінити» [2, с. 12].

Як і його старший колега О. М. Лазаревський, Вадим Модзалевський звертав увагу також на роль жінок в історії старшинських родів: він вписував їх до розписів, вказував з якого роду походять, а в разі повторного заміжжя подавав відомості про їхніх других чоловіків, наводив інформацію про посаг або маєтності, які перейшли услід за ними їхнім чоловікам. Дослідник також завжди

намагався простежувати спорідненість відомих старшинських родів (наприклад, Полуботків, Скоропадських, Розумовських). Високу оцінку окремим генеалогічним дослідженням В. Модзалевського, присвяченим окремим українським козацько-старшинським родам, дали Д. Дорошенко та О. Оглоблин [5, с. 203, 204; 9, с. 38–40]. Як слушно відмітив в одній зі своїх статей сучасний український історик В. І. Воронов, В. Л. Модзалевський удосконалював традиційну методику складання родовідних і це відіграло важливу роль у перетворенні генеалогії на спеціальну (допоміжну) історичну дисципліну [4, с. 89].

Особливістю статей і праць В. Л. Модзалевського є те, що вони, крім відомостей з генеалогії, насичені також цінними історичними даними про майнові здобутки старшини та кількість селян, які мешкали в їхніх маєтках. Саме завдяки цим відомостям можна стверджувати про відчутну диференціацію у середовищі козацько-старшинської еліти. Цей момент відображено також і у праці С. І. Білоконя, присвяченій В. Л. Модзалевському: «Даючи об'єктивну, конкретну, глибоко диференційовану характеристику життя української козацької старшини та її нащадків аж до початків ХХ сторіччя, вчений не залишив каменя на камені від курйозної теорії «єдиного потоку». Ця антинаукова теорія характеризувала український народ лише як козацько-селянський стан, без прошарку управлінчого, без національної еліти, без національної аристократії, ледь не без інтелігенції» [1, с. 245, 246].

Будучи людиною освіченою та відкритою для всього нового, Вадим Модзалевський разом з геральдистом В. К. Лукомським та графіком Г. І. Нарбутом працював над «Малороссийским гербовником», який побачив світ у 1914 р. і став досить помітним і навіть певною мірою знаковим явищем української та світової геральдики [12]. Щоправда, як цілком слушно зазначив відомий український історик О. Б. Коваленко, така назва не зовсім відповідає змістові цієї праці, оскільки насправді в ній оповідається лише про герби чернігівського дворянства [7, с. 122]. У цей самий час учений досліджував історію виробництва гутного скла в Україні в XVII–XVIII ст. Але цей його доробок був опублікований лише в 1926 р. під назвою «Гути на Чернігівщині».

Найбільшого визнання серед науковців В. Л. Модзалевський набув, коли на початку 1910-х рр. перебрався до Чернігова, де обійняв посаду керуючого справами (вченого секретаря) Чернігівської губернської вченої архівної комісії, працював секретарем Чернігівського дворянського зібрання, очолював Чернігівський музей українських старожитностей імені В. В. Тарновського. Завдяки своїм зв'язкам, перебуваючи на

посаді директора музею, він зміг домогтися капітального ремонту приміщень музею, значно поповнити його фонди археологічними колекціями, нумізматичними знахідками, зразками порцелянових і фаянсових виробів Межигірської та Воткінської фабрик, серією оригінальних ілюстрацій М. І. Мікешина до «Кобзаря» Тараса Шевченка. У цей самий час ним був підготовлений і опублікований досить змістовний збірник документів XVII–XVIII ст., які зберігались у рукописному відділі музею.

Після Лютневої революції 1917 р. Вадим Львович уключився в активне українське суспільне життя. У цей час він був і керуючим справами губернського виконавчого комітету, і членом Ради при губернському комісарі, і секретарем комісії у справах виборів до установчих зборів. Кілька разів його кандидатуру висували на посаду губернського комісара або його помічника, але він щоразу відмовлявся.

У травні 1917 р. В. Л. Модзалевський був призначений губернським комісаром з охорони пам'яток старовини та мистецтва на Чернігівщині. Вадим Львович був одним із фундаторів громадського Комітету охорони пам'яток старовини та мистецтва Чернігівщини, який займався збереженням місцевих архівів, музеїв та бібліотек. Він ініціював перевезення до Чернігова низки фамільних архівів та колекцій з поміщицьких маєтків, які тоді потерпали від погромів, а також урятував від загибелі архів Чернігівського губернського жандармського управління.

У цей самий час він входив до Союзу автономістів-федералістів і брав активну участь у роботі Чернігівської «Просвіти», організував курси українознавства та виставку української старовини й мистецтва, а вже у квітні 1918 р. Вадим Модзалевський був запрошений до Києва на посаду голови Архівно-бібліотечного відділу Головного управління мистецтв і національної культури. У березні 1919 р. після приходу до влади в Україні більшовиків і переїзду до Києва радянського уряду історик очолив Архівну секцію ВУКОМПІСу. Нею під особливу охорону було взято всі відомчі і приватні архіви у Києві, а на базі останніх розпочалась організація єдиного державного архівного фонду. «І цілими днями звозив Модзалевський і товариші його по праці Мороз, Соловйов та інші в будинок першої гімназії на Бібіківській вулиці [бульварі] папери й документи. Закладали Центральний архів... Змінилася влада, прийшла Директорія, а Модзалевський все на своєму посту. Він робив діло. Було перед ним стільки вчених, стільки істориків, професорів університету для архівних справ, – а ніхто не знайшов часу й охоти зайнятися саме тою справою – збирання в одне

місце, рятування, тимчасовим огляненням і перевіренням усіх архівів», – згадував про цей час у житті Вадима Модзалевського Г. Лукомський [3, с. 27, 28].

Згідно з даними одного із сучасних біографів ученого Н. В. Лобко, у липні 1919 р., після реорганізації Архівної секції, В. Л. Модзалевський очолив Головне архівне управління і Всеукраїнський Головний архів. У цей самий час Вадим Львович став членом Культурно-просвітницької комісії при Українській мирній делегації, членом Комісії для розгляду питань про герби та печатки Української держави, Археографічної комісії, Комісії з охорони пам'яток культури, керівником Комісії для складання біографічного словника при Українській Академії Наук, секретарем редакції журналу «Наше минуле» [8, с. 38].

Протягом останніх років свого життя В. Л. Модзалевський майже не займався генеалогічними дослідженнями. Проте 1919 р. в «Записках історико-філологічного відділу УАН» все ж була надрукована одна з останніх його біографічно-генеалогічних розвідок, присвячена Р. Ракушці-Романовському, ймовірному автору «Літопису Самовидця». Зіставивши відомості про життя та діяльність Р. Ракушки-Романовського з подіями, описаними Самовидцем, дослідник дійшов висновку, що автором літопису не міг бути ніхто інший. На цей момент спеціально увагу звернули у своїх публікаціях О. Б. Коваленко та Н. В. Лобко [7, с. 122; 8, с. 38].

Загалом оцінюючи наукову спадщину В. Л. Модзалевського, слід зауважити, що за його працями можна вивчати не лише генеалогію й історичну біографістику, а й геральдику, соціальну психологію, життя та побут козацької старшини у другій половині XVII – першій половині XVIII ст. Зібрані ним копії архівних матеріалів є особливо цінними, оскільки переважна більшість оригіналів пізніше була втрачена під час війн, а особисте листування дослідника з представниками різних дворянських родів, яке охоплює період з 1897 по 1918 рр., містить значну кількість цікавих відомостей про конкретних історичних осіб доби Гетьманщини, наданих їхніми нащадками.

Генеалогічні ж дослідження В. Л. Модзалевського відрізнялися надзвичайною ґрунтовністю, величезним багатством джерельного матеріалу, майстерними технічними й методичними прийомами його обробки, серйозністю, зваженістю й аргументованістю авторських висновків і узагальнень, а тому цілком по праву можуть бути віднесені до числа кращих наукових здобутків української історіографії в рамках студіювання проблем цієї спеціальної історичної дисципліни.

Бібліографічні посилання

1. Білокінь С. Вчений, якого я люблю / С. Білокінь // Україна. Наука і культура. – 1996. – Вип. 29. – С. 240–249.
2. Білокінь С. Український родослівник / С. Білокінь // Українська культура. – 1991. – №4. – С. 12–13, 30–31.
3. Вінок на могилу п'ятьох діячів мистецтва. Пам'яті: С. І. Нарбута, В. Л. Модзалевського, О. О. Мурашка, К. В. Шероцького та П. Я. Дорошенка // Хроніка 2000. – 2005. – Вип. 61–62. – С. 13–35.
4. Воронов В. І. Генеалогічні дослідження українських істориків другої половини XIX – початку XX ст.: історіографічний аспект / В. І. Воронов // Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України. Розвідки з теорії та методології досліджень: міжвуз. зб. наук. пр. / редкол.: А. Г. Бolečух (відп. ред.) та ін. – Д., 2008. – С. 72–92.
5. Дорошенко Д. Огляд української історіографії / Д. І. Дорошенко. – К., 1996.
6. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол. В. А. Смолій (голова) та ін. – К., 2010. – Т. 7.: Мл-О. – С. 20–21.
7. Коваленко О. Б. В. Л. Модзалевський як історик України / О. Б. Коваленко // Укр. іст. журн. – 1972. – № 4. – С. 121–123.
8. Лобко Н. В. Внесок В. Л. Модзалевського в розвиток української генеалогії: методика складання родоводів українського дворянства / Н. В. Лобко // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. – Вип. V. – Л., 2006. – С. 35–44.
9. Мезько-Оглоблин О. Люди Старої України та інші праці / О. Мезько-Оглоблин; ред. Л. Р. Винар. – Острог; Н.-Й., 2000.
10. Модзалевский В. Генеральный судья Иван Чарныш и его род / В. Модзалевский // Киевская старина. – 1904. – № 3. – С. 315–347; № 4. – С. 1–35; № 5. – С. 193–230.
11. Модзалевский В. Леонтий Артемьевич и Павел Леонтьевич Полуботки / В. Модзалевский // Русский биографический словарь. – СПб., 1903. – Т. XVII. – С. 427–446.
12. Модзалевский В. Малороссийский гербовник / В. Модзалевский, В. Лукомский; рис. Е. Нарбута. – Пг., 1914.
13. Модзалевский В. Малороссийский родословник / В. Модзалевский. – К., 1908. – Т. I.
14. Модзалевский В. Малороссийский родословник / В. Модзалевский. – К.; СПб., 1996–2004. – Т. V. – Вып. 1–5.

References

1. Bilokin, S., 1996. Vcheny, yakoho ya lyublyu [The scientist whom I love]. *Ukrayina. Nauka i kul'tura* [Ukraine. Science and Culture], iss. 29, pp. 240-249 (in Ukrainian).
2. Bilokin, S., 1991. Ukrayins'kyu rodoslivnyk [Ukrainian book of genealogical records]. *Ukrayins'ka kul'tura* [Ukrainian culture], No 4, pp. 12-13, 30-31 (in Ukrainian).
3. Vinok na mohylyu p'yat'okh diyachiv mystetstva. Pam'yati: Ye. I. Narbuta, V. L. Modzalevs'koho, O. O. Murashka, K. V. Sherots'koho ta P. Ya. Doroshenka [The wreath on the grave of five artists. Memory: Ye. I. Narbut, V. L. Modzalevsky, O. O. Murashko, K. V. Sherotsky and P. Ya. Doroshenko], 2005. *Khronika 2000* [Chronicle 2000], iss. 61-62, pp. 13-35 (in Ukrainian).
4. Voronov, V. I., 2008. Henealohichni doslidzhennya ukrayins'kykh istorykiv druhoyi polovyny XIX – pochatku XX st.: istoriografichnyy aspekt [Genealogical Research on Ukrainian historians between the second half of the 19th and early 20th century : historiographical aspect]. *Bolebruh, A. G. (editor). Istoriografichni ta dzhereloznavchi problemy istoriyi Ukrayiny. Rozvidky z teoriyi ta metodolohiyi doslidzhen'* [Problems of historiographical and sources studies on history of Ukraine. Exploration of theory and methodology research] [Interuniversity collection of scientific papers]. Dnipropetrovsk, pp. 72-92 (in Ukrainian).
5. Doroshenko, D., 1996. *Ohlyad ukrayins'koyi istoriografiyi* [Review of Ukrainian historiography]. Kyiv (in Ukrainian).
6. Smoliy, V. A. (chairman of the editorial board), 2010. *Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny* [Encyclopedia of History of Ukraine] : in 10 vols. Kyiv, vol. 7 (Ml – O), pp. 20-21 (in Ukrainian).
7. Kovalenko, O. B., 1972. V. L. Modzalevs'kyu yak istoryk Ukrayiny [V. L. Modzalevsky as a historian of Ukraine]. *Ukrayins'kyu istorychnyy zhurnal* [Ukrainian historical journal], No 4, pp. 121-123 (in Ukrainian).
8. Lobko, N., 2006. Vnesok V. L. Modzalevs'koho v rozvytok ukrayins'koyi henealohiyi: metodyka skladannya rodovodiv ukrayins'koho dvoryanstva [Modzalevsky's contribution to the development of Ukrainian Genealogy: Technique of compiling of Ukrainian nobility pedigrees]. *Henealohichni zapysky Ukrayins'koho heral'dychnoho tovarystva* [Genealogical notes of the Ukrainian Heraldry Society]. Lviv, No. 5, pp. 35-44 (in Ukrainian).
9. Mez'ko-Ohloblyn, A., 2000. *Lyudy Staroyi Ukrayiny ta inshi pratsi* [People of Old Ukraine and other works]. Ostroh; N.Y.
10. Modzalevsky, V., 1904. General'nyy sud'ya Ivan Charnysh i yego rod [Judge General Ivan Charnysh and his family]. *Kiyevskaya starina* [Kievian antiquities], No 3, pp. 315-347; No 4, pp. 1-35; No 5, pp. 193-230 (in Russian).
11. Modzalevsky, V., 1903. Leontiy Artem'yevich i Pavel Leont'yevich Polubotki [Leonty Artemyevitch and Pavel Leontyevich Polubotko]. *Russkiy biograficheskiy slovar'* [Russian Biographical Dictionary]. St. Petersburg, vol. 17, pp. 427-446 (in Russian).
12. Modzalevsky, V., & Lukomsky, V., 1914. *Malorossiyskiy gerbovnik* [Malorossiyskiy armorial]. Petrograd (in Russian).
13. Modzalevsky, V., 1908. *Malorossiyskiy rodoslovnik* [Malorossiyskiy book of genealogical records]. Kiev, vol. 1 (in Russian).
14. Modzalevsky, V., 1996 – 2004. *Malorossiyskiy rodoslovnik* [Malorossiyskiy book of genealogical records]. Kiev; St. Petersburg, vol. 5, iss. 15 (in Russian).

Надійшла до редколегії 28.12.2015